

BANC GRAMEEN: UN BANC PER ALS POBRES

DANIEL STUTZ

Buenos Aires

danielstutz@ciudad.com.ar

*S'està introduint a tot el continent, i és bo que així sigui,
a condició que es faci amb mentalitat crítica*

«Visc en un país on s'amunteguen moltíssim les frustracions, i molt ràpidament. De vegades la universitat és aliena al dolor de la gent que és allà al costat i jeu en la misèria. Nosaltres vivim les nostres vides com si ells no existissin. Probablement jo hauria continuat d'aquesta manera, si no hagués estat per una gran fam que vam patir el 1974. Vaig començar a veure també els altres com a éssers humans, i pel camí vaig aprendre moltíssim: vaig aprendre el que no havia après ni dels llibres de text ni a les aules, i vaig tractar d'expressar algunes de les experiències que he tingut en el treball. Per exemple, que la pobresa no és creada pels pobres: és creada pels nostres pensaments, per l'estructura de les nostres anàlisis, els conceptes i les institucions que hem creat. Podem ajudar que ells deixin de ser pobres canviant aquestes estructures, aquestes institucions. M'havien dit que la gent és pobra perquè no té habilitats o capacitats, que són pobres perquè no tenen afany, perquè no tenen iniciativa, per no tenir informació. A mesura que vaig anar contactant la realitat em vaig adonar que totes aquestes expressions eren errònies. Vaig veure amb quant d'esforç la gent pobra treballava i com no rebia la remuneració o retorn que els devien; vaig veure quant d'entusiasme i impuls, quanta habilitat i capacitat posseeixen». Aquestes són paraules expressades pel Prof. Dr. Muhammad Yunus, fundador i actual Director Gerent del Banc Grameen de Bangla Desh, en una conferència que va fer a la Sala del Consell Directiu de la Facultat de Ciències Econòmiques de la Universitat de Buenos Aires, l'octubre de 1999.¹

El 1976, Yunus i els seus col·legues van començar a atorgar petits crèdits a persones pobres de Bangla Desh, especialment a dones, sota un sistema que posteriorment seria conegut com el del Banc Grameen. Grameen significa «rural» o «llogarret» en llengua bangla, i ha estat elegit per ser justament les àrees rurals de Bangla Desh on el banc desenvolupa les seves activitats. Contra totes les opinions convencionals, avui el Banc Grameen és la major institució financera rural a Bangla Desh, mou més de 2.400 milions de dòlars l'any i ha arribat a més de 2.300.000 milions d'acceptants de crèdit, 94% dels quals són dones, a qui ha tret de la pobresa extrema i de la desocupació. Actualment, amb 1.128 sucursals, el Banc Grameen presta serveis en 38.951 pobles, cobrint més de la meitat del total de pobles de Bangla Desh. La taxa de devolució dels seus préstecs -que d'una mitjana de 160 de dòlars americans- és major al 95%. La taxa d'interès que es cobra és aproximadament del 16% anual. En aquest context s'ha de destacar que la majoria dels fons usats

per a préstec són obtinguts sota condicions comercials del Banc Central de Bangla Desh i altres institucions financeres, mercat de capitals, i organitzacions d'ajuda bilaterals i multilaterals.

El Banc Grameen ha revertit la pràctica convencional bancària: dona crèdit a les persones més pobres a les àrees rurals de Bangla Desh, sense requerir-los cap garantia i ha creat un sistema basat en la confiança mútua, la responsabilitat, participació, i creativitat. El Banc Grameen considera que el crèdit és una arma efectiva de lluita contra la pobresa i que serveix de catalitzador per al desenvolupament de les condicions socioeconòmiques dels pobres, que han estat exclosos del circuit bancari amb el pretext que són pobres i per tant no són dignes de crèdit.

La forma de facilitar aquests recursos són els microcrèdits. El microcrèdit consisteix en l'atorgament de petits préstecs a persones massa pobres com per ser beneficiaris dels préstecs bancaris tradicionals, possibilitant-los iniciar petites empreses. Els criteris definidors del concepte de microcrèdit són: *volum* (els préstecs són molt petits en la seva quantia); *destinatari* (microemprenedors i economies familiars de baixos ingressos); *ús* dels fons (generació d'ingressos, i desenvolupament empresarial, però també per a salut, educació o altres beneficis comunitaris); *termes i condicions* (la majoria dels termes i condicions dels préstecs per a microcrèdits són flexibles i fàcils d'abastar, i s'adapten a les condicions locals de la comunitat).

El sistema d'atorgament de microcrèdits del Banc Grameen té les següents característiques:

1. Concentració exclusiva en els més pobres.

S'implementa per mitjà de l'establiment de clars criteris de selecció de la clientela i de l'atorgament dels crèdits prioritàriament a dones.

2. Els acceptants de crèdits estan organitzats en petits grups homogenis. Els pilars fonamentals del sistema de crèdit Grameen són l'organització de grups primaris de cinc potencials acceptants de crèdit i la seva federació als centres anomenats així. Els centres estan funcionalment lligats al Banc Grameen, els treballadors del qual han de concórrer *in situ* a les trobades dels centres cada setmana. S'estableix una sucursal del banc amb un gerent de sucursal i cert nombre de gerents de centres que cobreix una àrea de 15 a 22 pobles. El gerent i els treballadors comencen a visitar els pobles per familiaritzar-se amb l'ambient local en el qual operaran, identificar la futura clientela, i explicar a la població local el propòsit, les funcions i la forma d'operació del banc. En formar-se un grup de cinc possibles acceptants de crèdit, en la primera fase, només dos

d'ells qualifiquen per a un crèdit i el reben. El grup és observat durant un mes per veure si els membres compleixen les regles del banc. Només si els primers dos acceptants de crèdit comencen a tornar el capital més els interessos durant un període de sis setmanes, els altres membres del grup qualificaran per a un préstec. A causa d'aquestes restriccions, es genera una pressió grupal substancial per complir. En aquest sentit, la responsabilitat col·lectiva del grup serveix com a garantia del préstec. S'emfasitza des del principi l'enfortiment organitzatiu de la clientela, de manera que pugui adquirir la capacitat de planificació i implementació de decisions a un mínim nivell.

3. Condicions especials de préstec particularment adaptades als pobres.

(i) Sumes molt petites de préstec atorgats sense requerir cap garantia, però suficients per finançar petites empreses per ser desenvolupades pels acceptants. (ii) Devolució dels préstecs en quotes setmanals disseminades al llarg d'un any. (iii) La possibilitat d'obtenir un préstec subsegüent depèn de la devolució del primer. (iv) Els acceptants de crèdit han de desenvolupar i elegir individualment activitats que generin ràpidament ingressos i que utilitzin les habilitats que els mateixos ja tenen. (v) Supervisió atent del compliment del crèdit per part del grup i per personal del banc. (vi) Mesures especials de salvaguarda per mitjà d'estalvis obligatoris i voluntaris a fi de minimitzar els riscos a què els pobres es confronten.

4. Compliment d'objectius de desenvolupament social que atenguin les necessitats de la clientela i expansió de la cartera de crèdits a fi poder respondre a les diverses necessitats de desenvolupament dels pobres.

Quan el programa general de crèdit adquireix impuls i els acceptants de crèdit es familiaritzen amb la disciplina creditícia, es presenten altres programes a fi d'atendre les creixents necessitats de desenvolupament social i econòmic de la clientela. A més de la construcció d'habitatge, es proveeix crèdit per a la construcció de latrines sanitàries, instal·lació de bombes que proveeixen aigua potable i irrigació d'horts, cultius d'estació, arrendaments d'equipament, etc., i també programes per finançar projectes duts a terme per tota la família d'un acceptant de crèdit experimentat.

És important avaluar matisadament el significat d'aquest Banc. D'una banda, es tracta d'una invaluable i reeixida «ajuda immediata» per treure els pobres de situacions extremes, a través d'aquestes formes de microcrèdit que ja han provat la seva eficàcia amb l'enorme difusió que ha tingut. Però, d'altra banda, no pot quedar aquí la nostra lluita contra la pobresa, que és lluita de consciència, i és estructural i política també. Grameen no ataca les causes; es limita a pal·liar els efectes amb una «beneficència assistencial menys paternalista», quedant sempre dins del sistema, sense canviar-lo ni combatre'l. Malgrat ésser ben interessant -i molt recomanable per a la nostra acció social, sobretot en llocs on es doni l'extrema pobresa-, aquest Banc no ha de considerar-se com una

acció suficient contra «les causes de la pobresa», i, per tant, hauria sempre de complementar-se amb una educació crítica i un sentit solidari i de lluita per als pobres atesos.

El Banc Grameen ha generat a través de *Grameen Trust* el Programa de Replicació Grameen a fi que la metodologia Grameen pugui aplicar-se a diferents països. S'ha establert un total de 223 programes de replicació en 58 països durant l'última dècada, els quals proveeixen entrenament així com assistència financera a potencials i existents projectes de replicació que s'adaptin als objectius del Banc Grameen, en la forma de capital inicial per facilitar-ne la iniciació i/o expansió. A Amèrica Llatina s'han establert programes de replicació a Argentina, Bolívia, Brasil i Mèxic. A continuació s'esmenten les persones de contacte i/o nom del projecte.

Argentina:

Fundación Grameen (Aldeas) Argentina: Dr. Pablo Broder, Ciencias Económicas. Tucumán 1455, 11, «D», Buenos Aires (1050), Argentina. Tel-fax: 54 11 4374-4734. Correu electrònic: pbsigno@radar.com.ar <http://www.grameenarg.org.ar>

Bolívia:

Pro-Mujer, Directora: Lic. Carmen Velasco, 20 de octubre n 2668, Casilla 7338, La Paz, Bolívia, Fax: 591-2-784942 / 591-2-784711, promujer@mail.entelnet.bo i promujer@pmujer.bo

Brasil:

Microbank, Sr. José Antonio Domínguez Alonso, Rua do Ouvidor 161/508, Centro 20.040-040, Rio de Janeiro, Brasil, Fax: 55 21 509 0842; 55 21 224-1454, microbank@rj.sol.com.br

Mèxic:

(a) Grameen Trust Chiapas, Sra. Beatriz Armendáriz, Primero de Morzo Nro. 33-b, San Cristóbal de las Casas, Chiapas, México, Fax (52 067) 88617, Correu electrònic: b.armendariz@ucl.ac.uk

(b) Al Sol Chiapas, AC, Directora Ejecutiva: Sra. Pilar García Quintana, Francisco León Nro. 12, Barrio de Santa Lucia, San Cristóbal de las Casas, Chiapas, México, Tel.: (967) 814-34, Fax: (967) 824-05, gramchis@sancristobal.podernet.con.mx

Notes:

¹ Per tenir més informació consulteu <http://www.grameen.com>, <http://www.grameen.org>, <http://www.grameen-info.org> o dirigiu-vos al Grameen Bank, Mirpur Two, Dhaka _ 1216, Bangladesh, Fax-Tel.: 880 2 8013559, 880 2 8011138; grameen.bank@grameen.net

² Informe especial. Acadèmia i compromís social: Muhammad Yunus, a: «Temes i Propostes», Revista Pedagògica de la Facultat de Ciències Econòmiques de la Universitat de Buenos Aires, Any 8, octubre 1999, p. 35.

³ <http://www.microcreditsummit.org/>

⁴ Per obtenir informació sobre assistència financera i entrenament del Programa Internacional de Replicació dirigiu-vos a: Professor H. I. Latifee, Managing Director, Grameen Trust, Mirpur Two, Dhaka 1216, Bangladesh, Fax/Tel.: 880- 2 8016319, gt_repli@grameen.com, g_trust@grameen.net